

Važnost čitanja u nastavi književnosti

Županić, Dajana

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:334010>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-15**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru

Odjel za kroatistiku

Diplomski studij hrvatskoga jezika i književnosti (jednopedmetni); smjer: nastavnički

Zadar, 2023.

Sveučilište u Zadru

Odjel za kroatistiku

Diplomski studij hrvatskoga jezika i književnosti (jednopedmetni); smjer: nastavnički

Važnost čitanja u nastavi književnosti

Diplomski rad

Student/ica:

Dajana Županić

Mentor/ica:

izv. prof. dr. sc. Mirela Šušić

Zadar, 2023.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Dajana Županić**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Važnost čitanja u nastavi književnosti** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 24. listopada 2023.

Sadržaj

1.	Uvod	3
2.	Čitanje.....	4
2.1.	Čitanje kao jezična djelatnost.....	6
2.2.	Važnost čitanja u nastavi književnosti.....	7
3.	Čitateljska kultura	10
3.1.	Čimbenici čitateljske kulture.....	11
3.2.	Moderna kriza čitanja	14
4.	Lektira.....	15
5.	Priprema za sat nastave književnosti.....	20
6.	Motivacija i stvaranje trajnih recipijenata	27
7.	Zaključak	33
8.	Popis literature	34
	Sažetak.....	38
	Summary.....	39

1. Uvod

Čitanje kao vještina svojstvena modernom čovjeku sveprisutna je u današnjem svijetu. Suvremeni pojedinac bez čitanja ne može funkcionirati, stoga je ovoj nezamjenjivoj vještini važno pridavati osobitu pozornost u društvu općenito, a posebno u nastavi Hrvatskoga jezika.

Nastava književnosti i poučavanje književnosti sredstva su za revitalizaciju čitateljske kulture. Duboki utjecaj književnosti na ljudski um, emocije i društvo, ukazuje na važnost nastave književnosti u obnovi čitateljske kulture u svakom pa tako i digitalnom dobu.

Ovaj se diplomski rad sastoji od osam dijelova od kojih prvi predstavlja uvod, a prethodni i posljednji zaključak i popis korištene literature navedene po abecednom načelu prezimena autora, a njegov središnji dio strukturiran je kroz pet poglavlja i to: Čitanje, Čitateljska kultura, Lektira, Priprema za sat nastave književnosti te Motivacija i stvaranje trajnih recipijenata.

Prvo poglavlje bavi se pojmom i značenjem čitanja, njegovom ulogom i položajem u prošlosti i danas, te njegovom krizom u suvremenom, digitalnom dobu. Bavi se i razlikom između čitača i čitatelja. U ovom se poglavlju kroz dva potpoglavlja posebna pozornost posvećuje čitanju kao jezičnoj djelatnosti te njegovoj važnosti u nastavi književnosti.

Drugo poglavlje istražuje razvoj čitateljske kulture te njezin značaj i ulogu, obraćajući kroz dva potpoglavlja, posebnu pozornost na čimbenike čitateljske kulture i modernu krizu čitanja.

Nakon trećeg poglavlja koje se bavi problemom lektire, njezinim sadržajem i statusom kao i (ne)funkcijom u stvaranju trajnih čitatelja, slijedi četvrti dio koji donosi pisanu pripremu za sat književnosti u kontekstu ove problematike.

Posljednji, peti dio bavi se čitateljskom motivacijom, vrstama motivacije te poticanjem i razvijanjem potreba, poriva i interesa za čitanje i knjige, kao glavnom svrhom nastave književnosti.

Cilj je ovog rada ukazati na važnost čitanja u nastavi književnosti, ali i općenito na važnost čitanja u životu pojedinca i društva u cjelini.

2. Čitanje

Značaj čitanja prepoznale su još drevne civilizacije, a kroz povijest pismenost je bila privilegija samo nekolicine. Oni koji su imali vještinu čitanja i pisanja predstavljali su svojevrsnu intelektualnu elitu svoga doba. U današnje vrijeme, budući da se pravo na osnovnu pismenost smatra osnovnim ljudskim pravom i nije rezervirano isključivo za intelektualne elite, čitanje i razina čitateljske pismenosti ostaju ključni faktori koji znatno utječu na daljnji intelektualni i profesionalni razvoj pojedinca (usp. Antulov, 2021).

Međutim, u suvremenom digitalnom dobu, čitanje je suočeno s krizom. Suvremeno društvo prolazi kroz krizu čitanja, obilježenu sve manjim interesom za knjige, porastom digitalnih distrakcija i sve većom sklonošću površnom bavljenju informacijama (usp. Kovač, 2021).

Iako je suvremena tehnologija otvorila nove putove za širenje informacija, ona je također uvela eru nečitanja, koju karakterizira pad održivog, fokusiranog angažmana pisanim materijalom. Digitalna revolucija iznjedrila je mnoštvo „smetnji“ (društvenih medija, video *streaminga*, igrice itd.) koje se neprestano natječu za našu pozornost. Rezultat je sveprisutan osjećaj preopterećenosti informacijama i fragmentirani raspon pažnje. Mnogi se pojedinci nađu zarobljeni u ciklusu brzog listanja naslova, listanja kroz kratki sadržaj i rijetko se bave knjigama ili dugim tekstovima (usp. URL 1).

Posljedice ove krize su dalekosežne. Kognitivne sposobnosti, poput dubokog razumijevanja, kritičkog mišljenja i analitičkog zaključivanja, sve su manje razvijene (usp. Peti–Stantić, 2019). Empatija također trpi jer nijansirano razumijevanje koje potiče književnost završava u drugom planu u odnosu na brzo zadovoljenje potreba uz pomoć digitalnih medija (usp. Manguel, 2001). Nadalje, pad čitanosti predstavlja prijetnju izdavačkoj industriji i stvaranju smislenog, dobro istraženog sadržaja (usp. URL 1; URL 2).

Iako je čitanje opće poznata aktivnost, vrlo je složena pojava i posve ju je teško jednostavno definirati. Riječ je o iznimno kompleksnoj i vrlo zahtjevnoj vještini koja pretpostavlja, uključuje i pokreće složene psihološke, emocionalne, duhovne i vizualne procese. Kao takvo, čitanje oduvijek predstavlja aktualnu temu za različite znanstvenike i stručnjake, od psihologa, logopeda, pedijatara, odgojitelja, učitelja, metodičara, pedagoga, knjižničara.

Posebnu kategoriju u odnosu na ovu vrlo kompleksnu vještinu, imaju roditelji, a još posebni roditelji djece s disleksijom.

U pokušaju definiranja čitanja, okušao se veliki broj autora koji s različitih motrišta nude pogled na ovu temu. Jedan od najpoznatijih domaćih metodičara Dragutin Rosandić, ukazuje kako je čitanje na više načina kompleksna djelatnost: „tjelesna, duhovna, jezična, spoznajna, komunikacijska, stvaralačka“ (2005: 175). Ove opisnice čitanja govore kolika je kompleksnost same prirode čitanja, koja se bavi mnogim aspektima, uključujući i fiziološke, kognitivne, jezične, komunikacijske i stvaralačke dimenzije (usp. Rosandić, 2005). Prema Miri Čudina-Obradović čitanje je vještina bez koje moderni čovjek ne može funkcionirati u suvremenom svijetu. Također ističe da je iznimno važno čitanjem ovladati u djetinjstvu budući da je riječ o vještini na kojoj se djetetu temelji spoznaja svijeta, ali i ono što je jako važno njegov proces osobnog učenja i formalnog osposobljavanja. (usp. Čudina-Obradović, 2014: 9). Ivanka Stričević, baveći se čitanjem, definira ga kao:

„sposobnost koja sadrži niz kognitivnih i socijalnih vještina kao što su izgovor napisanih riječi, identifikacija riječi i njihova značenja, te pridavanje značenja tekstu s namjerom da se dobije značenje iz teksta“ (Stričević, u: Javor, 2009: 42)

Postoje različite vrste čitanja poput: početnog čitanja, automatiziranog čitanja, brzog čitanja, čitanja s razumijevanjem, usmjerenog čitanja, samostalnog čitanja, spoznajnog, analitičkog i sintetičkog čitanja, problemskog, kritičkog i stvaralačkog čitanja, interpretativnog čitanja, čitanja po ulogama, čitanja u sebi te čitanja naglas (usp. Rosandić, 2005; Visinko, 2014). Svaka od ovih vrsta čitanja razvija se na različite načine, pri čemu se neka razvijaju spontano, dok je za druge potrebno aktivno usmjeravanje i obrazovanje u okviru nastave Hrvatskog jezika.

Osim toga, razlikujemo i različite vrste čitatelja poput aktivnih, trajnih, povremenih, površnih, svjesnih, svestranih, kritičkih, nekritičkih, običnih, estetskih, profesionalnih, literarnih, hedonističkih, romantičnih, emocionalno-fantazijskih, naivno-realističkih, interaktivnih, intelektualnih, funkcionalno-pragmatičnih, racionalno-intelektualnih i anegdotskih (usp. Rosandić, 2005).

S obzirom na namjeru s kojom se čita, čitanje se često klasificira u dvije osnovne kategorije – čitanje iz zadovoljstva i čitanje s ciljem stjecanja informacija i učenja. Ova podjela odražava činjenicu da čitanje može biti i zabavno i obrazovno, kao i da:

„kompetencije stečene u čitanju radi dobivanja informacija utječu na motivaciju za čitanje iz užitka, i obrnuto, čitanje iz užitka, naročito ono koje započinje u ranoj dobi, utječe na tzv. akademske vještine i školski uspjeh.“ (Stričević, u: Javor, 2009: 42).

Zbog toga je bitno prepoznati da različite vrste čitanja doprinose raznolikosti iskustava čitanja te utječu na dobrobit pojedinca koji čita kao i na društvo u cjelini (usp. Stričević, u: Javor, 2009).

Pismenost i čitanje s razumijevanjem veoma su važne kompetencije i osnova za napredovanje u većini djelatnosti koje na posljetku doprinose obogaćivanju društva uopće. Čitanje s razumijevanjem osnova je intelektualnog razvoja koja pruža mogućnost stvaranja ekonomske neovisnosti te razvoj sposobnosti djelovanja u društvenoj zajednici. Stoga, jako je važno naglasiti kako je osposobljavanje za čitanje ključna sastavnica neuropsihološkog razvoja pojedinca, osobito u mladoj dobi. Premda je čitanje vještina s kojom se djeca prvo susreću sa svojim roditeljima, njegova učinkovitost i uspješnost, posebice čitanja s razumijevanjem, ovisit će o cjelovitom pristupu tijekom procesa obrazovanja. Vještina čitanja s razumijevanjem ili dubinskog čitanja, razlikuje čitača od čitatelja.

Čitač je svaki pojedinac koji je stekao sposobnost dekodiranja simboličkog sklopa, dok čitatelj kritički promišlja o pročitanoj i argumentira svoje zaključke dokazima iz teksta. Čitač je zapravo prvi korak koji čini razliku između nepismene i pismene kulture. S druge strane, čitatelj je sposoban nadograditi svoje sposobnosti i pretvoriti ih u sredstvo razvoja svoga svijeta te na posljetku i samoga sebe kao intelektualca. Neovisno o struci, čitatelj radi na svom intelektualnom razvoju da bi se mogao sporazumjeti, sa samim sobom, ali i s drugima oko sebe. Čitateljem se ne može roditi, nego se njime odlučuje postati vjerovanjem u vrijednosti pisane kulture i intelektualnog potencijala vlastitoga uma te uživanja u čitanju (usp. Peti-Stantić, 2019).

2.1. Čitanje kao jezična djelatnost

Hrvatski jezik kao nastavni predmet u osnovnoškolskom obrazovanju ima ključnu ulogu u učenju i poučavanju i svih drugih predmeta jer se sva nastava provodi na hrvatskom jeziku. Prisutan je u nastavi tijekom cjelokupnog osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja, što ga čini temeljnim predmetom u obrazovanju. Za razliku od donedavne podjele nastavnih područja, prema novom Kurikulumu Hrvatski jezik kao nastavni predmet sastoji se od tri

predmetna područja koja se međusobno prožimaju i povezuju. Riječ je o predmetnom području hrvatski jezik i komunikacija, predmetnom području književnost i stvaralaštvo te predmetnom području kultura i mediji.

Cilj poučavanja i učenja hrvatskog jezika usmjeren je na razvoj kompetencije jezične komunikacije (znanja, vještina i sposobnosti). Ova kompetencija omogućava učenicima da se sigurno uključe u društvenu komunikaciju (usp. Visinko, 2010). Stjecanje komunikacijske jezične kompetencije uključuje razvoj osnovnih jezičnih vještina - slušanje, govorenje, čitanje i pisanje, koje se primjenjuju u svim područjima učenja. Slušanje i govorenje prirodno se razvijaju kao osnovne jezične aktivnosti u prvih nekoliko godina djetetovog života, dok se čitanje i pisanje smatraju zahtjevnijim jezičnim vještinama koje zahtijevaju sustavno poučavanje i učenje (usp. Grosman, 2010).

Čitanjem se, u nastavi Hrvatskog jezika u višim razredima osnovne škole i u srednjoj školi, najviše bavi predmetno područje književnosti i stvaralaštva. Upravo nastava književnosti pruža učenicima mogućnost susreta s umjetnošću riječi, senzibilizirajući ih za estetsku vrijednost književnog djela, istovremeno razvijajući njihove recepcijske i spoznajne potencijale. Nastavi književnosti glavna je zadaća, kroz poticanje čitateljskih navika i razvoj svijesti o važnosti čitanja, osobito samostalnog čitanja iz užitka, stvoriti trajnog čitatelja.

2.2.Važnost čitanja u nastavi književnosti

Književnost, kao duboki odraz ljudskih iskustava i emocija, zauzima posebno mjesto u obrazovanju. Nastava književnosti nadilazi puko prenošenje priča; to je istraživanje ljudskog stanja, putovanje kroz vrijeme i kulture te sredstvo za razvoj kritičkog mišljenja i empatije (usp. Manguel, 2001). Središnji dio ovog obrazovnog nastojanja je čin čitanja. U ovom diplomskom radu istražuje se ključna važnost čitanja na nastavi književnosti, ispitujući kako ono obogaćuje iskustvo učenja, poboljšava kritičke vještine i potiče duboku vezu između učenika i svijeta književnosti.

U središtu književnosti nalazi se pisana riječ, a čitanje je temeljna vještina koja premošćuje jaz između riječi na stranici i dubokog značenja koje one prenose. Razumijevanje književnosti počinje činom čitanja, budući da je ono vještina potrebna za snalaženje u zamršenim sadržajima književnih djela (usp. Manguel, 2001).

Književni tekstovi često obiluju raznolikim riječima. Proces susretanja s nepoznatim riječima i izrazima tijekom čitanja izaziva čitatelje da prošire svoje jezične horizonte. Bogat vokabular povećava nečiju sposobnost razumijevanja suptilnih nijansi i učinkovite komunikacije o književnim temama i motivima. Učenicima i ljubiteljima književnosti aktivno čitanje služi kao stalna vježba u usvajanju jezika, postupno usavršavajući njihovu vještinu i omogućujući im da shvate zamršenost pisane riječi (usp. Grosman, 2010; Peti-Stantić, 2019).

Kovač navodi da čitajući tekstove s čitatelju nepoznatim odnosno novim riječima i novim sintagmama koje potiču nove misaone veze i procese, produbljuje se i proširuje vokabular čitatelja. Ova pojava potiče proces i pojavu dubinskog čitanja, a što izravno utječe na razvoj stvaralačkog mišljenja (usp. 2021: 39).

Razumijevanje počinje aktivnim bavljenjem tekstem. Nije dovoljno samo preletjeti površinom pripovijesti; čitatelji moraju uroniti u svijet koji je stvorio autor. Kroz čitanje učenici razvijaju sposobnost odbacivanja nevjericice i potpunog uživljanja u priču, što je bitno za shvaćanje njezinih nijansi (usp. Peti-Stantić, 2019).

Temeljni aspekt razumijevanja je razumijevanje radnje i likova. Čitatelji moraju moći pratiti slijed događaja, prepoznati središnji sukob i razaznati razvoj likova kroz priču. Čitanje osposobljava učenike vještinama snalaženja kroz složene radnje i preokrete pripovijesti (usp. Peti-Stantić, 2019).

Književna djela često su konstruirana oko središnjih tema koje istražuju temeljne aspekte ljudskog iskustva – ljubav, moć, identitet, smrtnost i više. Čitanje omogućuje učenicima da identificiraju i razumiju te tematske elemente, prepoznajući temeljna pitanja i uvide koje autor iznosi (usp. Manguel, 2001).

Alberto Manguel nas podsjeća da čitatelji ne samo čitaju knjige, već u njima i među njima žive. U knjigama pronalazimo vlastite priče i tragove svojih života. Svaka knjiga koja nam je bitna, bez obzira na to kada smo je čitali, obogaćuje naše živote. Autor nam otkriva što se događa kada čitamo, kako čitanje oblikuje našu osobnost i kako nas uči o životu. (usp. 2001)

Književnost obiluje različitim žanrovima, a svaki od njih nudi jedinstven oblik pripovijedanja i izražavanja. Da bi cijenili širinu i dubinu književnosti, učenici moraju biti izloženi raznim žanrovima. Izlaganje različitim književnim žanrovima kroz čitanje pomaže

učenicima ne samo da stječu razumijevanje za jedinstvene karakteristike svakog žanra, već i razvijaju sposobnost prilagodbe svojih strategija čitanja u skladu s tim. Ova svestranost obogaćuje njihova književna iskustva, omogućujući im da se s lakoćom snalaze u složenostima poezije, proze i drame (usp. Rosandić, 2005; Visinko, 2005; Gabelica i Težak, 2019).

Književnost često predstavlja priče koje izazivaju konvencionalnu mudrost i društvene norme. Likovi, situacije i etičke dileme unutar književnih djela potiču čitatelje da propituju vlastite pretpostavke, potičući nijansiranije razumijevanje svijeta. Analitičko razmišljanje u književnosti uključuje prepoznavanje ponavljajućih obrazaca, motiva i tema. Čitatelji uče prepoznavati simbole, arhetipove likova i narativne strukture. Ova im vještina omogućuje da dublje uđu u podtekst priče i dešifriraju autorove namjere. Kritičko vrednovanje počinje istraživanjem autorovih namjera. Čitatelji razmišljaju o pitanjima poput: Koju poruku autor želi prenijeti? Koje teme ili ideje autor istražuje? Razumijevanje autorove namjere daje temelj za analizu teksta. Kritičko vrednovanje podrazumijeva prepoznavanje kulturno-povijesnog konteksta u kojem je književno djelo nastalo. Čitatelji istražuju kako su društvene norme, vrijednosti i predrasude tog vremena mogle utjecati na autorovu perspektivu i portretiranje likova i tema (usp. Peti-Stantić, 2019).

Književnost služi kao snažno sredstvo za poticanje empatije i širenje kulturne svijesti. Kroz stranice knjiga čitatelji mogu uroniti u različite kulture, istraživati iskustva drugih i razviti dublje razumijevanje svijeta. Književni likovi često utjelovljuju univerzalna ljudska iskustva, emocije i borbe. Čitatelji se mogu poistovjetiti s tim likovima, stvarajući vezu koja potiče empatiju. Empatija se proteže na likove koji se znatno razlikuju od čitatelja u smislu podrijetla, kulture ili iskustava. Čitanje omogućuje pojedincima da uđu u kožu likova iz različitih sfera života, pružajući uvid u njihove misli, motivacije i emocije (usp. Manguel, 2001). Kovač u svom djelu navodi da „ljudi koji čitaju često grade sretnije i uspješnije odnose s drugima od onih koji ne čitaju.“ (2021: 79).

Književnost je portal u različite kulture i društva. Čitatelji mogu otputovati u daleke zemlje, istražiti običaje, tradiciju i jezike te steći dublje razumijevanje za bogatstvo globalne raznolikosti. Čitanje potiče kulturnu osjetljivost potičući čitatelje da poštuju i uvažavaju kulturne razlike. Potiče pojedince da se uključe u nepoznate perspektive i prakse, što dovodi do većeg kulturnog razumijevanja i tolerancije. Čitanje o iskustvima pojedinaca koji se suočavaju s društvenim izazovima potiče čitatelje da suosjećaju s njihovim borbama. Potiče ih da

promišljaju o širim društvenim problemima i razmotre kako mogu doprinijeti pozitivnim promjenama (usp. Peti-Stantić, 2019).

3. Čitateljska kultura

U današnjem modernom vremenu, tehnološki napredak utjecao je na oblikovanje nastavnih planova i programa koji su sve više naklonjeni prirodoslovnoj skupini predmeta, dok su društveni i humanistički predmeti zapostavljeni. Ova promjena je posebno utjecala na nastavu književnosti, koja je postala kvantitativno zahtjevnija u usporedbi s drugim predmetima. Iako se broj sati zadržao ili čak smanjio, povećana količina sadržaja programa opteretila je učenike i nastavnike, a posebice trpi predmetno područje književnost i stvaralaštvo. U Hrvatskoj, ova situacija prisutna je od sredine 20. stoljeća, a svi koji sudjeluju u oblikovanju nastave književnosti, kao što su autori udžbenika, autori nastavnih planova i programa, knjižničari, nastavnici i pisci, trebaju zajedno raditi na afirmaciji nastave književnosti u skladu sa svojim mogućnostima. Jedno od ključnih pitanja koje se postavlja jest kako razvijati kulturu čitanja, a odgovor na to pitanje trebaju pružiti svi prethodno navedeni kreatori nastave književnosti (usp. Pilaš, u: Javor, 1999).

U posljednje vrijeme u Hrvatskoj je došlo do povećanja svijesti o potrebi za promjenom odnosa prema čitanju i važnosti čitanja na svim razinama. Gabelica i Težak ističu da je poticanje čitanja i razvoj čitateljske kulture veoma složen i dugotrajan proces koji započinje u krugu obitelji. Nadalje, smatraju da se odgojem i obrazovanjem ne treba baviti isključivo škola, već da je u proces potrebno uključiti i cijelo društvo (usp. 2019).

Istraživanja provedena 2006., 2009., 2012. i 2015. godine u okviru Programa za međunarodno ocjenjivanje učenika (PISA) pružila su zabrinjavajuće podatke o razini čitalačke pismenosti. Primjerice, u istraživanju iz 2009. godine, čak 41 % učenika izjavilo je da čita samo kada je prisiljeno, 54 % čitalo je isključivo kako bi pronašlo potrebne informacije, a 62 % nikada nije čitalo iz zadovoljstva. Ovaj negativan trend nastavio se i u okviru međunarodnog istraživanja razvoja čitalačke pismenosti na materinskom jeziku (PIRLS) 2011. godine, gdje su rezultati pokazali da samo 17 % učenika jako voli čitati, 53 % ih donekle voli čitati, dok 29 % uopće ne voli čitati (usp. Gabelica i Težak, 2019).

Ključnu ulogu u razvoju dječjih interesa za čitanje imaju brojni čimbenici poput obitelji, škole i medija.

3.1. Čimbenici čitateljske kulture

Uloga roditelja

Najveći utjecaj na učenje u ranoj dobi imaju roditelji, bilo izravno kroz interakciju i učenje unutar obitelji ili posredno putem izbora predškolskih programa i okruženja koji utječu na razvoj djece. U kontekstu razmatranja čitanja kao kognitivne vještine, obitelj pruža najviše prilika za razvoj gotovo svih kognitivnih funkcija i sposobnosti djeteta. Obiteljsko okruženje pruža prirodne mogućnosti za učenje kroz stvarne životne kontekste, a činjenica da roditelji, posebice majka, dijele zajednička iskustva s djetetom, olakšava povezivanje novih saznanja s već prethodno usvojenim. Također, prednost je neprekinutog razgovora jer se roditelji mogu u potpunosti posvetiti samo svom djetetu, što nije slučaj u vrtiću ili školi gdje se odgajatelji i nastavnici često moraju usredotočiti na reakcije cijele grupe. Uz to, sa socio-emocionalnog gledišta, bitna prednost je i to što se učenje odvija u poznatom okruženju koje djetetu osigurava sigurnost i udobnost. Svi navedeni razlozi naglašavaju izniman potencijal obiteljskog okruženja u procesu razvoja djeteta, a u poticanju i razvoju čitateljskih navika i interesa posebno je bitna važnost bliskih emocionalnih i socijalnih veza unutar obitelji. Dok neki roditelji djecu uče intuitivno, drugima je potreban poticaj i pomoć kako bi uvidjeli važnost razgovora i čitanja s djetetom, čak i u dobi kada dijete još ne poznaje slova i riječi, kao i kako to efikasno činiti te znati odabrati prikladne sadržaje za čitanje (usp. Stričević, u: Javor, 1999).

Prvi znakovi dječjeg interesa za čitanje vidljivi su u trenutku kada počnu tražiti da im roditelji pričaju priče. Dječji interesi u najranijoj dobi usmjeravaju se u skladu s atmosferom čitanja u obitelji (usp. Težak i Gabelica, u: Javor, 2009). Pripovijedanje priča u toj dobi ima zadaću postupnog povećavanja pažnje kod djeteta, razvoja vještine slušanja, proširivanja rječnika, razumijevanja osnovne strukture priče (početak, sredina, kraj) te omogućavanja djetetu da uživa u iskustvu koje proizlazi iz praćenja priče (usp. Čudina-Obradović, 2002). Ako su u obitelji svakodnevne aktivnosti poput pričanja priča, čitanja knjiga, dobivanja informacija iz novina i knjiga te rasprava o pročitanim, tada će djeca takvu okolinu prihvatiti kao normalnu i ugledati se na svoje roditelje koje će smatrati svojim uzorima za čitanje (usp. Težak i Gabelica, u: Javor, 2009).

Početak ranog čitateljskog odgoja trebao bi uključivati čitanje naglas kod kuće, unutar obiteljskog okruženja, prije nego što dijete krene u školu (usp. Grosman, 2010). Istraživanja koja su provedena u nekim razvijenim državama ukazala su na značajan utjecaj ranog predškolskog čitanja naglas i pozitivnog stava prema čitanju na budući razvoj čitateljskih sposobnosti djeteta (usp. Stričević, u: Javor, 1999; Grosman, 2010). Naglašavajući važnost ranog razvoja djece, znanstvenici su se složili da razdoblje prije polaska djece u školu predstavlja ključno razdoblje u njihovu razvoju jer tijekom tog vremena djeca prolaze kroz intenzivan proces sazrijevanja i učenja. Dok sazrijevanje ima svoje genetske preduvjete i ne ovisi o okolini, učenje značajno ovisi o interakciji pojedinca s okolinom i njihovim vlastitim naporima (usp. Stričević, u: Javor, 1999).

Opće je poznato da u današnje vrijeme roditelji nemaju dovoljno vremena za razmišljanje o činjenici kako njihova djeca rijetko posežu za knjigama. No, ovaj problem ima dublje značenje jer se odnosi na našu kulturu i vrijednosti koje prenosimo našoj djeci. Očito je da su suvremeni mediji često primamljiviji, a roditelji se često teže nose s izazovom promicanja čitanja kao intelektualnog užitka. Međutim, nije dovoljno samo tvrditi da su djeca danas preokupirana računalima i televizijom i da ih je teško odvojiti od njih, a upravo to najveća većina čini – konstatira kakvo je stanje stvari, a da po pitanju rješenja problema ne poduzima ništa. Peti-Stanić i Stantić ukazuju kako su roditeljske izlike uvjetovane roditeljskim manjkom interesa za čitanje i knjige jer u biti oni sami ne vide u tome smisao životu ni stvarnu važnost pa nisu motivirani poticati svoju djece „da spoznaju ljepotu svijeta teksta.“ (usp. Peti-Stanić i Stantić, u: Javor, 2009: 7).

Djeca koja dolaze iz obitelji gdje je razvijena čitateljska kultura i gdje se knjige smatraju nečim vrijednim obično postižu bolje rezultate u čitanju (usp. Stričević, u: Javor, 1999; Grosman, 2010). Nažalost, mnogi roditelji nisu svjesni da je razvijena čitateljska sposobnost ključna u postizanju uspjeha u školi, što u konačnici rezultira i kasnijim životnim uspjehom (usp. Grosman, 2010).

Ako je čitanje djetetu izvor užitka i zadovoljstva škola će moći nadoknaditi lošu predškolsku pripremu od strane roditelja, no ako je ono djetetu napor negativne posljedice obično će biti dugotrajne i teško ispravljive. Brzina, lakoća i kvaliteta čitanja uvelike ovise o djetetovim prirodnim predispozicijama, o tome je li čitanje u njegovu okruženju predstavljeno

kao poželjna aktivnost te jesu li roditelji svoje dijete uvjerali u vlastite školske sposobnosti i inteligenciju (usp. Bettelheim i Zelan, u: Javor, 1999).

Uloga škole

Osobito osjetljiv trenutak u razvoju djetetovog interesa za knjigu i čitanje nastupa djetetovim nepotpunim ovladavanjem vještinom čitanja kao i prestankom uloge roditelja ili odgajatelja kao posrednika u kontekstu pričanja priča i bajki kada se oni okreću drugim oblicima medija koji se temelje na vizualnom prikazu priča, kao što su stripovi, filmovi, televizija i računalne igrice. U tom trenutku ključna je upravo uloga nastavnika jer on preuzima brigu o djetetovom razvoju i usmjerava ga prema knjigama. Sve to događa se u vremenu kada dijete veći dio svoga dana provodi u školi, koja postaje izvor novih iskustava i poticaja za njegovu znatiželju i interes za nove stvari (usp. Težak i Gabelica, u: Javor, 2009).

Upravo je „odnos učitelja prema čitanju i književnosti od presudne važnosti jer učitelj koji i sam voli čitati lakše će tom osobinom zaraziti svoje učenike od onog učitelja koji ne voli čitati.“ (Težak i Gabelica, u: Javor, 2009: 30).

Za vrijeme školovanja važno je postići da djeca ne vežu čitanje isključivo uz školu, obaveze i ocjene, već da ga prihvate kao izvor znanja, zadovoljstva te nešto što je lijepo i dobro. Učenike moramo „naučiti kako čitati s užitkom, kako se uživjeti u tekst te kako na njega reagirati.“ (Centner, 2007: 38). Kada se uspostavi takav odnos prema knjigama i kada učenici osjete užitak koji im one mogu pružiti, iz škole će izlaziti učenici o kakvima već duže sanjamo – učenici s visokorazvijenom čitateljskom kulturom koji će čitati kako u obrazovne svrhe, tako i radi vlastitog užitka (usp. Gabelica i Težak, 2019).

Uloga medija

U današnjem digitalnom dobu, pristup informacijama i raznolikost sadržaja nikada nisu bili dostupniji. Televizija, internet, društveni mediji, radio, i razni digitalni uređaji pružaju čitateljima brojne mogućnosti za pristup raznovrsnim vrstama tekstova i informacija. Mediji često promoviraju knjige, autore i čitanje putem različitih kanala kao što su intervjuiranja,

recenzije knjiga, i promocije književnih događanja. Kroz te medije, čitatelji mogu saznati o novim naslovima, književnim trendovima i različitim žanrovima. Također, autori i pisci imaju priliku povezati se sa svojim čitateljima putem interakcije na društvenim mrežama i blogovima. S obzirom na dostupnost digitalnih knjiga i e-časopisa, mediji također potiču razmjenu i širenje čitateljskog iskustva. Recenzije knjiga, književne kritike, i preporuke čitatelja često se dijele preko interneta. Društveni mediji omogućuju čitateljima da razgovaraju o knjigama, razmjenjuju mišljenja i iskustva te povezuju se s drugim osobama koje dijele istu strast prema čitanju. Međutim, važno je napomenuti da digitalni mediji donose i izazove (usp. Engberg i dr., 2022).

Meta Grosman navodi da napredak tehnologije otvara širok spektar opcija za zabavu i ugodno provođenje slobodnog vremena, koje su za pojedinca često manje zahtjevne od čitanja književnih djela. (usp. 2010: 131-132).

3.2. Moderna kriza čitanja

Modernu krizu čitanja karakterizira niz izazova i promjena koje su se odrazile na čitateljske navike suvremenog društva. U suvremeno doba digitalne tehnologije, sve je više ljudi sklonih kratkim, brzim informacijama koje pristižu putem različitih medija. Ovaj trend dovodi do smanjenja posvećenosti dugotrajnom čitanju knjiga. Mnoštvo ljudi preferira gledanje video sadržaja ili čitanje skraćenih online članaka umjesto čitanja književnih djela. Povećanje dostupnosti e-knjiga i audioknjiga također mijenja dinamiku čitanja. Dok su digitalni formati pružili olakšan pristup knjigama, isto tako su doveli do fragmentiranja iskustva čitanja, jer čitatelji često prelaze s jednog djela na drugo bez dubokog uranjanja u književno djelo (usp. Gómez i Vallecillo, 2021; Yusof, 2021).

Čitateljske navike kod mlađih generacija ugrožene su obiljem online sadržaja i društvenih mreža. Mnogi smatraju da novi i digitalni mediji, poput televizije, interneta i mobilnih uređaja, konkuriraju knjizi i tradicionalnom čitanju. Mladi provode sve više vremena na internetu, što može konkurirati tradicionalnom čitanju knjiga. Sve te promjene potiču raspravu o tome kako zadržati interes i ljubav prema čitanju u modernom društvu. Međutim, zanemarivanje utjecaja i postojanja suvremenih medija na učeničku svakodnevicu može proizvesti potpuno suprotan učinak od željenog. Naprotiv, korištenje različitih medija u nastavi

lektire može poslužiti kao alat za poticanje interesa učenika za čitanje (usp. Gabelica i Težak, 2019).

Gabelica i Težak ističu da su mnoga lektirna djela već „uprizorena, adaptirana u obliku igranih ili animiranih filmova, a neka se čak mogu naći i kao digitalne knjige ili slikovnice. Promatranje književnoga djela u svim njegovim pojavnostima i kretanjima kroz medij dobar je način produbljivanja razumijevanja kako neko djelo funkcionira u knjizi, a kako u drugim medijima." (2019: 181). To potiče razmišljanje o različitim aspektima pripovijedanja i omogućuje im da usporede i kontrastiraju knjige s drugim oblicima umjetnosti. Dakle, novi i digitalni mediji ne moraju biti neprijatelji knjige, već ih učitelji mogu koristiti kako bi oživjeli književna djela i potaknuli učenike da istraže različite oblike izražavanja.

S obzirom na promjene u društvu i tehnologiji, nastava književnosti se također mora prilagoditi. Društvo se ubrzano mijenja prema društvu znanja, gdje su digitalni mediji sveprisutni (usp. Rodek, 2011). Uvođenje informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT) u obrazovanje pruža nove mogućnosti i izazove. Nove generacije učenika su digitalno pismene i brzo prihvaćaju promjene. Učitelji trebaju pratiti ove promjene i razumjeti kako nove tehnologije utječu na učeničke živote i interese. Digitalni mediji ne bi trebali biti neprijatelji tradicionalnog čitanja, već alat za poticanje čitanja. Implementacija tehnologije u nastavu treba biti usmjerena na razvoj učeničkih sposobnosti i kao sredstvo za zanimljiviji prijenos obrazovnih sadržaja (usp. Lazzarich i Čančar, 2020).

Svijest da ne možemo utjecati na ubrzan tehnološki razvoj kao ni na posljedice njegova progressa, ali ono na što možemo utjecati jest kako ćemo reagirati na njih. U kontekstu obrazovanja, može se utjecati na poboljšanje nastave u okviru koje je nužno izgraditi pozitivan odnos prema čitanju i ne dopustiti da se zanimanje za čitanjem izgubi u raznolikim mogućnostima virtualne zabave. Meta Grosman u skladu s time navodi: „književnost koju nitko ne čita jednako je tako ugrožena kao jezik koji nitko ne govori“ (2010: 11).

4. Lektira

Pojam lektira, u Hrvatskom enciklopedijskom rječniku, definira se kao "ono što se čita, čitano gradivo, štivo, kao što su zabavna lektira, laka lektira ili popularna lektira." Riječ "lektira" potječe od francuske riječi "*lecture*," koja je izvedena iz srednjovjekovne latinske riječi

"lectura," što znači "čitanje," a ta je riječ potekla od latinske riječi "legere", što znači "čitati." (usp. Anić, 2002). Međutim, tijekom vremena, lektiru se počela povezivati s obveznim školskim čitanjem. Kako navodi Rosandić, lektira obuhvaća povremeno zajedničko čitanje u razredu ili samostalno čitanje kod kuće, stoga se naziva i "domaćom lektinom, školskom lektinom ili samo učeničkom lektinom." (Rosandić, 2005: 50).

Nažalost, tijekom vremena, riječ "lektira" postala je gotovo isključivo povezana s obveznim školskim čitanjem, umjesto da obuhvaća šire značenje čitanja i književnosti. To se dogodilo zbog obveze školskog programa koji se provodi na razini cijele zemlje, a što je ujedno dovelo do toga da lektira postane nešto što je propisano i obavezno.

Međutim, lektira se ne bi trebala smatrati samo popisom knjiga koje učenici trebaju pročitati, već sredstvom koje ih potiče na upoznavanje književne umjetnosti, razumijevanje svijeta i samih sebe (usp. Gabelica i Težak, 2019).

U konačnici, lektira bi trebala obuhvaćati čitanje knjiga, rasprave o pročitanim djelima te inspirirati učenike na vlastito izražavanje i stvaralaštvo. Tek kada se sve te komponente ujedine pod nazivom "lektira," ona će ostvariti svoju svrhu kao vodič u svijet književnosti i poticaj za uživanje u samostalnom čitanju, stvarajući trajno prijateljstvo između djeteta i knjige (usp. Gabelica i Težak, 2019).

Marinko Lazzarich ističe da djeca često doživljavaju lektiru kao nešto negativno i teško, uspoređujući je sa zločinom, a Dostojevskog – kaznom. Također, ističe se kako autori kurikula za materinski jezik trebaju shvatiti ozbiljnost ovog problema (usp. Lazzarich, 2011). Postoji mnogo razloga negativnog stava učenika prema lektiri, a neki od ključnih uključuju prisilnost čitanja predloženih djela, prevelik broj obveznih lektira, velik opseg pojedinih knjiga, previše sati posvećenih lektiri, ograničena raznolikost tema i žanrova lektirnih djela, vođenje lektirnih dnevnika, ocjenjivanje lektire, pedagoški pristup lektiri u nastavi književnosti te često nezanimljiva metoda obrade lektire (usp. Gabelica i Težak, 2019).

Većina djece doživljava knjige kao nešto što im oduzima dragocjeno vrijeme, jer se ne mogu poistovjetiti s tekstovima koji su pred njima. Kao što Bašić naglašava:

„Ako smo u svijetu knjige prihvaćeni, ako sudjelujemo prepoznajući se u likovima i zbivanjima, tek tada knjigu držimo u ruci kao vrijedan predmet i ne žalimo vremena koje joj poklanjamo.“ (2019: 19).

Kako bismo ispoštovali vrijeme i interes djece, moramo im pružiti knjige koje će njihov život obogatiti putem priče. Identifikacija tih ključnih knjiga i priča ostaje tajna koju svaki učitelj mora otkriti kroz interakciju sa svojim učenicima. Psihološka pravila i opća znanja mogu biti korisne smjernice, ali ništa ne zamjenjuje pažljivo osluškivanje dječjih misli, osjećaja, želja i potreba. Vještina osluškivanja, koja postaje sve rjeđa u svakodnevnom životu, ključna je za pronalaženje pravih priča za djecu (usp. Bašić, 2019).

Brojna provedena istraživanja ukazuju na to da mnogi učenici doživljavaju lektiru kao zamornu i dosadnu aktivnost, s najčešćim razlogom u "nepodudarnosti tematike djela i njihovih interesa i potreba te prisile u vezi s čitanjem." (Jerkin, 2012: 114). Takav negativan stav učenika suprotstavlja se ključnim ciljevima lektire, u skladu s kojima bi učitelji trebali ispitivati i poštovati afinitete i interese učenika. Bašić ističe da, kako bi se potaknula ljubav prema čitanju, učenici bi trebali moći barem djelomično poistovjetiti se s junacima ili pričama koje im se nude. (usp. 2019) Ovaj stav naglašava važnost prilagodbe nastave lektire u svrhu zadovoljenja individualnih interesa i potreba učenika, potičući ih da se dublje povežu s književnim djelima.

Kurikulum nastavnoga predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije iz 2018. godine naglašava značaj učeničkog osobnog izbora književnih tekstova kako bi se potaknula želja za čitanjem iz užitka i razvoj čitateljskih navika. Novi "otvoreni" lektirni popis daje učiteljima fleksibilnost i mogućnost biranja tekstova prema vlastitim profesionalnim kriterijima te omogućuje čak i izbor djela izvan tog popisa. Suvremeni lektirni popis sadrži reprezentativna književnoumjetnička djela iz domaće i svjetske književnosti, te djela koja imaju iznimnu vrijednost. Osim toga, tematska i žanrovska raznolikost je uzeta u obzir, kao i prikladnost djela za doživljajno-spoznajne mogućnosti učenika (usp. Rosandić, 2005; Gabelica i Težak, 2019; URL 3).

Kurikulum nastavnoga predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije iz 2018. godine iznosi slične kriterije za izbor lektirnih naslova, poput recepcijsko spoznajnih mogućnosti učenika, raznolikost rodova, vrsta i tema tekstova, te ravnotežu između antologijskih i suvremenih tekstova (usp. URL 3). Kao što ističe Rosandić, osim raznovrsnih žanrova i tema, lektirni popisi trebali bi sadržavati raznolike vrste književnih djela iz razloga što ravnomjerno uključivanje različitih vrsta književnih djela osigurava skladan razvoj osobnosti, a istovremeno pruža mogućnost da se učenik odnosno čitatelj svestrano i kompleksno upozna s književnošću te ujedno razvije specifične recepcijske i analitičke

sposobnosti (usp. 2005: 52). U skladu s time, možemo zaključiti da glavni cilj i svrha novog pristupa lektirnom popisu jest omogućiti učenicima veću slobodu u izboru lektirnih djela. Učitelj bi trebao pružiti učenicima raznovrsne opcije u smislu različitih književnih žanrova, autora te tematske raznolikosti djela. U svjetlu ovih promjena, važno je razmisliti o novom pristupu lektiri i njezinom profilu u suvremenom vremenu (usp. Dujić, u: Javor, 2009).

Gabelica i Težak ističu da bi bilo izvrsno da školska lektira ima formu upute, preporuke, a ne isključivosti. Dakle, svrha bi joj trebala biti da upućuje nastavnike na vrijednost književnih djela „kao što prijatelji izmjenjuju preporuke filmova i knjiga koji su ih se dojmili.“ (2019: 20). Drugim riječima, popis lektire trebao bi biti fleksibilan i prilagodljiv, a njegova svrha bi trebala ostati konstantna – potaknuti razvoj čitateljskih navika i ljubavi prema knjigama. Bitna stavka koju treba uzeti u obzir jesu književni afiniteti učenika. Njih bi učitelji mogli saznati putem anketnih upitnika, bilo na kraju prethodne ili početkom nove školske godine. Razumijevanje interesa učenika igra ključnu ulogu u izboru lektirnih naslova i doprinosi boljem odabiru lektira za čitanje.

Osim problema pri izboru naslova koji će se ponuditi učenicima, kao veći izazov javlja se način obrade izabranog djela. Postavlja se pitanje, kako pristupiti djelu i pritom izbjeći stereotipe, zbog kojih umjesto da stvaramo, zapravo gubimo čitatelje. Logično je da su zanimljivi sadržaji, zanimljivi i učenicima, a za manje zanimljive sadržaje, potrebno je osmisliti kreativne, zanimljive sate nastave književnosti. Učenicima je vrlo zanimljiv suradnički oblik rada jer imaju mogućnost rasprave i iznošenja vlastitog mišljenja (usp. Gabelica i Težak, 2019).

Nadalje, Gabelica i Težak ukazuju na problem lektire kao obveze koja se ocjenjuje, zbog koje činjenice učenici ne mogu uživati u književnosti kao umjetnosti jer njihov doživljaj u praksi u nastavi postaje irelevantan, te ističu važnost sata lektire (usp. 2019: 45). Što je to što može sate lektire razlikovati i činiti posebnijima od ostatka nastave? Može li u tome odigrati važnu ulogu učenički doživljaj književnog djela koji nije vrijednosna ocjena, ali je polazište za interpretaciju? Doživljaj je psihološka kategorija koja pripada pojedincu čiji je i kao takav učeniku omogućuje iskaz vlastite trenutne i ukupne recepcije što mu „daje na važnosti“ i motivira da sudjeluju u analizi i interpretaciji književnog djela.

Suvremeniji i kreativniji sati lektire u sklopu kojih učenici prolaze kroz zanimljive aktivnosti, mogli bi pomoći u razvijanju čitateljskih navika. Učitelj ima zadatak motivirati

učenike i pripremati aktivnosti koje smatra najboljima za približiti književno djelo mladim čitateljima (usp. Gabelica i Težak, 2019).

„Na taj način učitelj u svaku ideju koju osmišljava ili preoblikuje unosi i dio sebe i misao na svoje učenike, za koje priprema aktivnosti. To je, smatramo, pravi kreativni proces, koji će imati dalekosežne pozitivne rezultate; svakako mnogo bolje od onih postignutih na nastavi koju smo izvodili prema gotovim metodičkim pripremama.“ (Gabelica i Težak, 2019: 242).

Ključ uspješnog motiviranja učenika za čitanje lektire leži u razumijevanju njihovih jedinstvenih interesa i potreba. Kao što Gabelica i Težak (2019) ističu, dobar motivator bit će učitelj koji će prepoznati različita htijenja svojih učenika te se truditi ići ukorak s vremenom kako bi postao njihov sugovornik.

Stjepko Težak u svojoj knjizi naglašava da:

„didaktička i druga odgojna načela ne vrijede jednako za učenike s početka i kraja 20. stoljeća. Tu griješe i roditelji i učitelji kada oblike, metode, simpatije, vrijednosti iz svoga školskog doba ne prilagođene primjenjuju na deset, dvadeset ili više godina mlađe naraštaje.“ (1996: 33).

Musa i dr. ističu da je često „upravo način“ na koji se nešto reklo, dakle metoda, postupak kojim se prenio književni sadržaj, ono što ostaje u svijesti učenika i što istodobno oboji emociju vezanu uz određeni književni sadržaj.“ (2015: 76). Također naglašavaju da još uvijek, i to u velikoj mjeri, susreću se cijeli razredi učenika koji pišu/prepisuju sažetke lektirnih djela, opisuju mjesto radnje, vrijeme radnje itd., a da samo djelo nisu ni vidjeli, a kamoli pročitali. (usp. Musa i dr., 2015: 84).

Jasno je da se svakom književnom djelu ne može pristupati na isti način. Kao što ističe Blažević, ako sat lektire bude dinamičan i uvijek novo iskustvo za učenike, oni će se vjerojatno sami početi angažirati i tražiti nove pristupe. Nasuprot tome, korištenje gotovih metodičkih priprema može rezultirati pasivnim učenicima koji su stavljeni u kalupe tuđih mišljenja (usp. Blažević, 2007). Stoga se ovdje donosi izvorna priprema za sat nastave književnosti koju je izradila autorica ovog rada.

5. Priprema za sat nastave književnosti

PRIPREMA ZA SAT NASTAVE KNJIŽEVNOSTI

ŠKOLA: SREDNJA ŠKOLA (GIMNAZIJA)

RAZRED: TREĆI (3.) RAZRED

NADNEVAK: 20. RUJNA 2023.

NASTAVNI PREDMET: HRVATSKI JEZIK

NASTAVNO PODRUČJE: KNJIŽEVNOST

NASTAVNA CJELINA: EUROPSKA MODERNISTIČKA DRAMA

NASTAVNA JEDINICA: HENRIK IBSEN; *NORA*

TIP NASTAVNOG SATA: SAT OBRADE NOVOG GRADIVA

CILJEVI NASTAVNOG SATA:

Književno-obrazovni:

- utvrditi kojem književnom rodu i vrsti pripadaju ulomci iz čitanke
- utvrditi obilježja modernističke drame
- odrediti temu i provodne motive, probleme

Književno-odgojni:

- pojasniti ulogu i važnost novca u životu
- pojasniti puno značenje riječi sloboda
- produbiti svijest o nužnosti poštovanja vlastitoga "ja"
- poticati učenike kako nikada nije kasno krenuti ispočetka radi ostvarenja vlastite sreće
- razvijati sposobnost vlastitog prosuđivanja i donošenja bitnih odluka u životu
- razvijati interes za dramsku književnost

Funkcionalni:

- razvijati sposobnost razmišljanja, pisanja, slušanja, izražavanja, zaključivanja
- aktualizacija teme sa suvremenim događanjima u svijetu u kojemu živimo
- poticanje stvaralačke slobode

Komunikacijski:

- razvijati sposobnost govora, odnosno iznošenja vlastitih kritičkih stavova

KLJUČNI POJMOVI:

- Henrik Ibsen, europska modernistička drama, elementi modernističke tehnike

MJESTO IZVOĐENJA NASTAVE:

- Sveučilište u Zadru; Odjel za kroatistiku, predavaonica 232

Literatura na koju se upućuju učenici:

- Dujmović-Markusi, D., Rossetti-Bazdan, S. 2009. *Književni vremeplov 3: čitanka iz hrvatskoga jezika za treći razred gimnazije*. Zagreb: Profil
- Ibsen, H. 2007. *Nora (Lutkina kuća)*. Zagreb: Školska knjiga

NASTAVNE METODE	SADRŽAJ RADA PO ETAPAMA	OBLICI RADA
Razgovor Promišljanje Podsjećanje	1. UVOD a) doživljajno-spoznajna motivacija: Uvodni pozdrav i upoznavanje s učenicima. Profesorica govori učenicima kako će danas obrađivati vrlo zanimljivu temu koja je usko povezana s problemima o kojima svakodnevno slušamo putem raznih medija ili u neposrednim razgovorima s ljudima oko nas. Učenike se uz pomoć određenih pojmova i pitanja (SLOBODA- Mislite li da u današnjem svijetu svatko može ostvariti osobnu slobodu?; NOVAC- Što vam u vašem životu predstavlja novac?...) pokušava navesti na trag, odnosno doći do odgovora na pitanje o kojemu je autoru i djelu riječ. Isprintani pojmovi stavljat	Frontalni

	<p>će se na ploču i na taj način doći će se do odgovora. Na ploču se piše naslov nastavne jedinice, a za to vrijeme profesorica pokušava saznati od učenika kod kojih se autora, s kojima su se do sada susretali, obrađivala ista ili slična problematika i o kojim djelima je riječ.</p>	
<p>Usmeno izlaganje Slušanje Pisanje</p>	<p>b) najava sadržaja i njegova lokalizacija</p> <p>Učenici zapisuju naslov nastavne jedinice. Ukratko će se predstaviti sam autor, u kontekstu vremena u kojemu je stvarao, kao i njegovo stvaralaštvo. Predstaviti će ga se kao reformatora kazališta i objasniti zašto ga zaslužno smatramo najznačajnijim dramatičarem druge polovice 19. stoljeća. Nakon toga, učenicima će se podijeliti dramski tekst (ulomak iz <i>Književni vremeplov 3: čitanka iz hrvatskoga jezika za treći razred gimnazije</i>).</p>	<p>Frontalni</p>
<p>Čitanje Slušanje</p> <p>Razgovor Promišljanje Slušanje</p>	<p>2. SREDIŠNJI DIO SATA:</p> <p>a) interpretativno čitanje</p> <p>Učenici će dijalog iz udžbenika pročitati po ulogama.</p> <p>b) emocionalno-intelektualna stanka Trajat će 15-ak sekundi.</p> <p>c) objavljivanje doživljaja i korekcija</p> <p>Učenici nakon kratke pauze iznose svoje dojmove o pročitanoj ulomku. Profesorica ih uz pomoć kratkih pitanja potiče na razmišljanje i iznošenje vlastitih</p>	<p>Individualni</p> <p>Individualni</p>

<p>Usmeno izlaganje Pisanje Slušanje Razgovor Čitanje</p>	<p>dojmova.</p> <p>d) interpretacija</p> <p>Slijedi interpretacija samoga djela. Odredit će se književni rod, a potom i vrsta. Na temelju primjera iz drame, u toku sata, objasniti će se zašto je tomu tako. Do same teme došlo se već u motivacijskome dijelu sata, no nastavnica i to bilježi na ploču. Uz pomoć drugog odlomka iz iste čitanke učenicima se lakše predočuje kakvu je promjenu, tijekom razvoja drame, doživjela Nora. Kao glavnoga lika sagledat će je se u odnosu s ostalim likovima ove drame i na taj način učenici će uz pomoć profesorice doći do problematike koju obrađuje ovo djelo. Nepoznati pojmovi koji su učenicima novi objasniti će se radi lakšeg razumijevanja drame.</p>	<p>Frontalni</p>
<p>Čitanje Slušanje Promišljanje Razgovor</p> <p>Usmeno izlaganje</p>	<p>3. ZAVRŠNI DIO SATA:</p> <p>a) sinteza</p> <p>Uz pomoć papirića ponovit će se ključni podatci naučeni tijekom sata.</p> <p>b) zadaci za samostalan rad učenika</p> <p>Učenicima će se na kraju sata zadati domaća zadaća u kojoj će se, u obliku kratkoga eseja, izjasniti smatraju li završetak Ibsenove drame optimističnim ili pesimističnim i objasniti zašto tako misle. Na volju im se daje i da sami osmisle kraj drame koji bi, za razliku od Ibsenova, udovoljio ukusu publike i kritike.</p>	<p>Individualni</p> <p>Individualni</p>

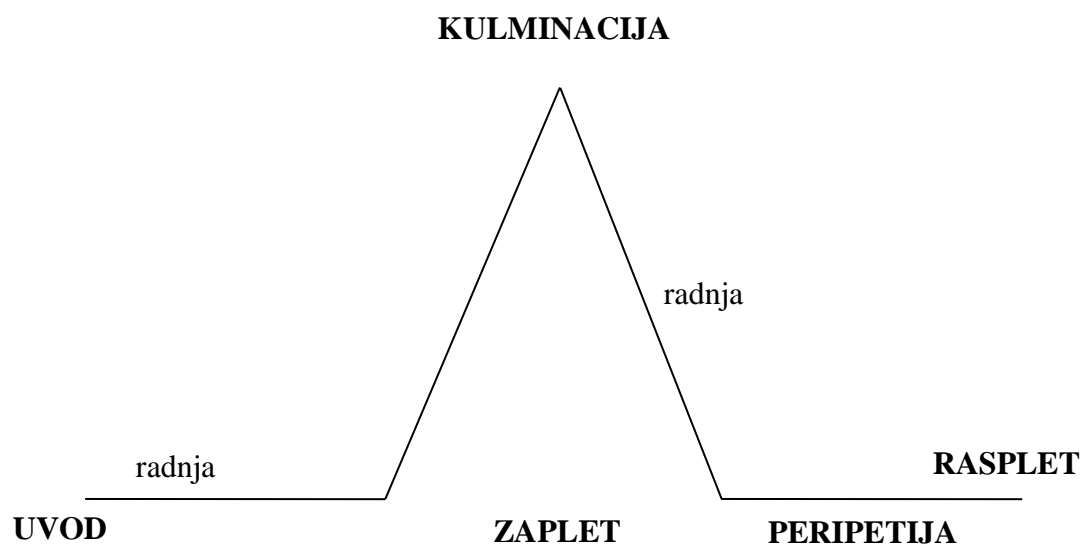
PLAN PLOČE

20. rujna 2023.

Henrik Ibsen, "Nora" ("Kuća lutaka"), 1879.

- prvi puta izvedena 1880.
- književni rod: drama u tri čina
 - vrsta: drama s tezom, komorna, moderna građanska tragedija, psihološka
- tema: emancipacija žene i pravo pojedinca na slobodan izbor (Norino napuštanje obiteljskoga doma)

- kompozicija: uvod - zaplet - vrhunac - preokret - rasplet

- problematika djela:
1. položaj žene u modernom društvu
 2. problem ravnopravnosti
 3. pravo pojedinca na slobodu
 4. građanski brak
 5. građanski moral 2. polovice 19. st.

Literatura korištena za pripremu nastavnoga sata:

- Dujmović-Markusi, D., Rossetti-Bazdan, S. 2009. *Književni vremeplov 3: čitanka iz hrvatskoga jezika za treći razred gimnazije*. Zagreb: Profil
- Ibsen, H. 2007. *Nora (Lutkina kuća)*. Zagreb: Školska knjiga
- Musa, Š., Šušić, M., i Tokić, M. 2015. *Uvod u metodiku, interpretaciju i recepciju književnosti*. Zadar: Sveučilište u Zadru

6. Motivacija i stvaranje trajnih recipijenata

Mnogi učitelji smatraju motiviranog čitatelja kao učenika koji se zabavlja dok čita. To može biti istina, ali postoji mnogo oblika motivacije koji možda nisu povezani sa zabavom i uzbuđenjem (usp. Cambria i Guthrie, 2010).

Postoje različite definicije i tumačenja pojma motivacije. Cambria i Guthrie pod motivaciju svrstavaju vrijednosti, uvjerenja i ponašanja koja okružuju čitanje kod pojedinca. Neka produktivna uvjerenja i vrijednosti mogu dovesti do uzbuđenja, dok druga mogu potaknuti na predan rad. Postoje tri snažne motivacije koje potiču čitanje učenika. One djeluju i u školi i izvan nje. Neki učenici mogu imati sve ove motivacije, a neki samo jednu. Za neke učenike, ove motivacije se ispoljavaju u pozitivnom obliku, potičući učenike da čitaju. Za druge učenike, motivacije su negativne i guraju ih dalje od knjiga. Kada se govori o motivacijama za čitanje, misli se na interes, predanost i samopouzdanje. Zainteresirani učenik čita jer uživa u tome; predani učenik čita jer vjeruje da je to važno, a samopouzdana učenik čita jer zna da može (usp. 2010).

Motivacije su sinergijske. Djeluju zajedno kako bi „gurale“ učenike prema naprijed. Interes i samopouzdanje pridonose posvećenosti, koja je faktor koji izravno poboljšava postignuće. Na primjer, neki učenici uživaju u čitanju. Njihovo uživanje ih potiče da ulažu vrijeme, trud i koncentraciju, što rezultira dobrim ocjenama i visokim rezultatima na testovima. Ali taj trud i cijeljenje dio su posvećenosti motivaciji. Dakle, interes vodi do posvećenosti, a posvećenost utječe na postignuće. Sličan obrazac vrijedi za samopouzdanje. Učenici koji vjeruju u sebe spremni su suočiti se s izazovima. Njihovo samopouzdanje ih potiče da naporno rade kad trebaju. Samopouzdana učenici ulažu vrijeme i energiju u zadatke jer očekuju uspjeh. Ali opet, vrijeme i trud su dio njihove posvećenosti, a upravo je posvećenost ta koja generira visok položaj u razredu. Ukratko, interes i samopouzdanje ne osnažuju učenike da postizu visoke ciljeve, osim ako učenici također nisu i posvećeni tome. No, kada se interes i samopouzdanje usmjere prema posvećenosti, učenici će postizati visoke rezultate na testovima, dobivati dobre ocjene (usp. Cambria i Guthrie, 2010).

Kada se bavimo temom čitalačke motivacije, važno je napomenuti da postoje tri ključne vrste motivacije: motivacija za čitanje kod predškolske djece, početna školska motivacija za čitanje te motivacija za čitanje izvan škole. Ove različite vrste čitalačke motivacije dijele

određene zajedničke čimbenike, uključujući osjećaj samopouzdanja u vlastite čitalačke sposobnosti, svijest o procesu čitanja te osjećaj kompetencije. Također, važno je povezati čitanje i pisanje sa svakodnevnim iskustvima djece (usp. Čudina-Obradović, 2000). Učenička motivacija:

„zasigurno će biti jača ako i kod njih stvorimo dojam da jednom kada je lektirni sat gotov, knjiga koju smo upravo doživjeli, istražili i spoznali utječe na našu spoznaju drugih tekstova i svakodnevnoga života. Na taj način postizemo osjećaj smislenosti čitanja jer knjiga nastavlja s nama živjeti i nakon što smo zatvorili njezine korice.“ (Gabelica i Težak, 2019: 214).

Motivacija za čitanje može proizaći iz unutarnjeg poriva, poput želje za dubljim razumijevanjem teksta i apsorpcijom novih informacija. Intrinzična i ekstrinzična motivacija imaju različit utjecaj na naše ponašanje tijekom aktivnosti te na rezultate tih aktivnosti. Naime, kvaliteta iskustva i postignuće mogu se znatno razlikovati ovisno o tome što nas motivira za izvođenje određene aktivnosti (usp. Ryan i Deci, 2000). Kada nas isključivo pokreće ekstrinzična motivacija, često nismo uključeni u tu aktivnost iz vlastitog izbora, već to činimo zbog vanjskih pritisaka ili nagrada, što može znatno utjecati na naš doživljaj tog iskustva i kvalitetu postignuća. Osim toga, kad nam je fokus isključivo na nagradama, naša sposobnost za dublje razumijevanje i procesiranje informacija tijekom te aktivnosti često ostaje površna i pasivna (usp. Reeve, 2010).

Motivacija za čitanje predstavlja unutarnji poticaj i želju pojedinca da se posveti procesu čitanja i da uživa u njemu. Kod djece koja su motivirana za čitanje, vidljiva je njihova sklonost prema knjigama, razvijen je pozitivan stav prema čitanju i čitanje im predstavlja poželjnu slobodnu aktivnost. Kako bi se očuvala ta ljubav prema čitanju, ključno je osigurati da poticaji za čitanje dolaze iz različitih izvora. Prije svega, roditelji, braća i sestre, odgajatelji, učitelji te stručni predmetni nastavnici trebaju pružiti podršku i poticaj. Važno je svakodnevno demonstrirati želju za čitanjem i entuzijazam u otkrivanju novih književnih djela. Djeci treba pružiti poticajno okruženje u kojem će imati slobodu birati vlastite izvore za čitanje (usp. Nikčević-Milković, 2016). To podrazumijeva provođenje aktivnosti koje podsjećaju na predškolsko iskustvo čitanja, omogućuju učenicima brze uspjehe i osjećaj kompetencije, te potiču znatiželju već na početku čitanja. Također, čitanje treba povezati s njihovim svakodnevnim iskustvima te olakšati razumijevanje i povezanost između teksta i radnje. Aktivno sudjelovanje u čitalačkim aktivnostima, samostalni izbor čitalačkih sadržaja te sudjelovanje u aktivnostima čitanja zajedno s vršnjacima i odraslima također su važni faktori.

Na kraju, priznanje okoline za izvedene zadatke u čitalačkim aktivnostima igra ključnu ulogu u poticanju čitalačke motivacije (usp. Čudina-Obradović, 2000).

Svrha nastave književnosti sastoji se u poticanju razvijanja potrebe, poriva i interesa za čitanje i knjige, a ova misija postaje posebno izazovna u današnjem vremenu gdje se suočavamo s krizom čitateljstva i općim nedostatkom zanimanja za knjige. Stoga je nužno posvetiti dodatne napore kako bismo uspjeli inspirirati učenike da budu zainteresirani za čitanje i motivirani da posegnu za knjigama (usp. Soče, 2009).

Meta Grosman u svojoj knjizi ističe da:

„želimo li unatoč stalno prisutnom zavođenju crtanih filmova i računalnih igara današnju djecu i mlade odgojiti kao samostalne i kritične čitatelje, moramo biti svjesni da sve te promjene u životu mladih i u njihovim predodžbenim svjetovima traže radikalnu prilagodbu nastave književnosti u svim mogućim odgojnim dimenzijama na njihove nove potrebe i zanimanja. Najvažniji činitelji nastave su učenici, i to ne onakvi učenici kakvima ih je učitelj zamislio, nego stvarni učenici, onakvi kakvi dođu u školu. Dosljedno poštovanje realnih učenika sa svim njihovim novim navikama i zanimanjima jedino je prihvatljivo polazište uspješnoga čitanja i usvajanja čitateljske sposobnosti.“ (2010: 119).

Izazovi suvremenog doba pred nastavnika stavljaju potrebu neprestanog usavršavanja kako bi bio dobar sugovornik svome učeniku. Baš kao što Ivana Bašić navodi u svojoj knjizi: „To je stvar razumijevanja da su nam baš takvi kakvi jesu dani na povjerenje i da je to trenutak uzajamnog učenja.“ (2019: 16).

Mnoge kritike nastave potječu od nezadovoljstva zbog unaprijed pripremljenih interpretacija tekstova koje se obrađuju. Ovakav pristup nameće učenicima tuđe mišljenje, što otežava razvoj vlastitog kritičkog mišljenja i sposobnosti razumijevanja pročitano teksta (usp. Grosman, 2010). Istraživanja su pokazala da mnogi učenici smatraju najnepopularnijim dijelom nastave književnosti očekivanje da će prihvatiti isključivo nastavnikove interpretacije i stavove, bez mogućnosti izražavanja vlastitog mišljenja. Kako bi se poboljšao pristup nastavi, potrebno je promijeniti ulogu nastavnika. Umjesto da bude jedini interpretator teksta, nastavnik bi trebao postati posrednik između učenika i književnih djela, potičući ih da razvijaju vlastite interpretacije i stavove. „Novija istraživanja upozoravaju da već i samo uvodno učiteljevo objašnjenje i analiza teksta nakon čitanja učenike odvraća od toga da ulože vlastiti trud u samostalno razumijevanje teksta.“ (Grosman, 2010: 161). Slušanje nastavnikovih interpretacija može utjecati na promjenu prvobitnih reakcija učenika i potaknuti ih da budu oprezniji pri izražavanju svojih mišljenja. Kako bismo izbjegli ovu situaciju, važno je poticati učenike od

samog početka da izraze vlastita mišljenja o tekstu, svoje osjećaje prema tekstu te postavljaju pitanja koja su im se pojavila tijekom čitanja. Također, trebali bismo izbjegavati pretjerano tumačenje i analiziranje djela bez poticanja učenika na aktivno sudjelovanje u nastavi.

„Svakodnevna neugodna iskustva prilikom obrade književnih tekstova uz nabranje karakteristika i drugih podataka o autoru i o tekstu u školi djecu i adolescente učvršćuje u uvjerenju da čitanje književnosti nije i ne može biti ugodno, a neiskusne čitatelje vrlo brzo odgovaraju od čitanja književnosti. Uvjerenje koje proizlazi iz neposrednoga doživljaja neugodne nastave vrlo je teško iskorijeniti ne ponudimo li učenicima prihvatljive i uvjerljive suprotne dokaze o značenju čitanja i čitateljske sposobnosti.“ (Grosman, 2010: 102)

„Da bi im čitanje bilo zanimljivo, moraju ga sami doživjeti kao izazov, ono im mora omogućiti da njihov vlastiti doživljaj, njihovo vlastito mišljenje i pogledi na tekst budu važni. To možemo postići samo zanimljivom, ugodnom i tolerantnom obradom integralnih, za učenike privlačnih tekstova koji im na svim razinama ostavljaju dovoljno vremena za razmišljanje, za oblikovanje i izražavanje vlastitoga mišljenja u otvorenom razgovoru, koji je za njih zanimljiv i takav da nemaju straha od toga da će pred kolegama u razredu ili pred učiteljem biti smiješni.“ (Grosman, 2010: 119-120).

Učenicima je iznimno bitno naglasiti da je čitanje vještina za čije je svladavanje potrebna predanost i vježba. U početku od nas iziskuje mnogo truda i vremena, ali kada je jednom svladamo zaboravimo na sve muke koje nam je zadavala baš zbog užitka i zadovoljstva koje nam svaki puta iznova pruži. „Svaka aktivnost koju svladamo do onoga stupnja na kojem nam postaje užitak, automatski nas navodi na ponavljanje, jer nas svaki put iznova dovodi do užitka.“ (Grosman, 2010: 144).

„Svi mi koji volimo putovanja, i u prostoru i u vremenu, znamo koliki užitak donose susreti, bilo s novim i nepoznatim ljudima, bilo s novim i nepoznatim riječima. Mnogima od nas nije sasvim svejedno kad prvi put sjednemo u vlak ili avion koji nas vozi u nove krajeve, katkad nas prođu trnci, ali onda nas obuzme uzbuđenje otkrivanja i zaboravimo da bi nam možda moglo biti nelagodno pa počnemo uživati već u samoj vožnji. Tako je vjerojatno i ako se odlučite na čitanje, a niste sigurni da će vam se svidjeti. Za ljubitelje čitanja svaka je knjiga izazov i svaka je knjiga, na neki način, povratak kući. Čak i onda kad je sasvim nova.“ (Peti-Stantić, 2019: 188).

Čitanje u školama trebalo bi predstavljati uživanje i zanimljiv doživljaj, koji će prethoditi zajedničkoj diskusiji o pročitanim djelima. Sposobnost čitanja, kao i ostale vještine, razvija se kontinuiranim vježbanjem i za to je ključna motivacija. Ova vještina ne izbljedi nakon što se nauči, a posebno je dragocjena kada se postigne razina uživanja u čitanju. U tom slučaju, čitanje postaje fascinantno, izazovno i užitak je veći nego kod konzumiranja vizualno potkrijepljenih priča.

Važna je i nastavnikova otvorenost prema svim učeničkim interpretacijama, što doprinosi izgradnji povjerenja u vlastiti način razumijevanja teksta te potiče učenike da se trude razumjeti tekst sami, što je ključno za razvoj njihovih čitateljskih vještina.

Meta Grosman navodi da „razvoj čitateljske sposobnosti nije moguće postići bez učenikova vlastitog književnog doživljaja“ (2010: 143) što stavlja naglasak na njihove individualne književne doživljaje kao ključne pri interpretaciji. Učitelji trebaju posvetiti posebnu pažnju razumijevanju kako učenici doživljavaju tekstove, jer literarni doživljaj igra ključnu ulogu u interpretaciji, potiče umjetničko iskustvo čitatelja i potiče njihovu kreativnost (usp. Lazzarich, 2018).

Kada pristupamo učeničkom književnom doživljaju, važno je biti obziran i osigurati da učenici prepoznaju pozitivnu namjeru u razgovoru o pročitanoj tekstu. Ova komunikacija omogućuje otkrivanje neprimijećenih aspekata teksta. Analize su pokazale da čitatelji nesvjesno biraju dijelove književnih djela koji su im bliski i poznati, a takav pristup može ograničiti dublje razumijevanje teksta. Stoga, osnovni cilj je potaknuti učenike da razvijaju dublje razumijevanje književnih djela kako bi razvili trajne čitateljske vještine (usp. Grosman, 2010).

Učenički doživljaj je jedini valjani početak razgovora. Važno je da učenici aktivno sudjeluju u diskusiji, dok bi nastavnici trebali izbjegavati dugotrajne monologe (usp. Grosman, 2010).

Potrebno je koristiti pitanja koja potiču učeničku radoznalost (primjerice, što će se dogoditi dalje? Kako mislite da će ovaj lik reagirati?), ali također treba postavljati pitanja koja zahtijevaju od učenika da preuzmu aktivnu ulogu istraživača, kao što su pitanja poput: Zašto mislite da je ovaj lik donio takvu odluku umjesto neke druge? Takva pitanja potiču učenike na dublje razmišljanje jer se moraju osloniti na informacije koje su prikupili čitajući tekst (usp. Gabelica i Težak, 2019).

Nastava književnosti treba biti prilagodljiva kako bi zadovoljila individualne potrebe učenika i potaknula njihov interes za čitanje. Učitelji bi trebali tražiti različite načine motivacije i pristupe kako bi zainteresirali učenike za knjige. Klasični pristupi poput obvezne školske lektire mogu se prilagoditi i osuvremeniti kako bi bolje odgovarali današnjem digitalnom dobu. Nova vremena zahtijevaju nova djela i nove nastavne metode.

Prilikom izbora lektire za svoje učenike, učitelj mora imati na pameti to da nove generacije žive bitno drukčije nego što su živjeli njihovi nastavnici i roditelji kao i to da ono što ih trenutno okružuje je rezultat drukčijih literarnih interesa. „Dijete ima potrebu za identifikacijom s likovima knjige koju čita, njemu mnogo znači ako može sebe i svoje djetinjstvo prepoznati u knjizi koju čita“ (Gabelica i Težak, 2019: 55).

Danas se mnogo ljudi suočava s negativnim stavom prema čitanju, a to može znatno utjecati na njihovu sposobnost razumijevanja teksta. Međutim, postoje još uvijek čitatelji koji su razvili pozitivan odnos prema čitanju, često zadržavajući pozitivne emocije prema toj aktivnosti. Emocionalne reakcije čitatelja često igraju ključnu ulogu u predviđanju budućeg razvoja priče. No, važno je napomenuti da se te emocionalne reakcije često razlikuju od uobičajenih svakodnevnih emocija, a stručnjaci ih opisuju kao pseudoosjećaje. Ipak, neke iste emocije čitatelji mogu doživjeti na različite načine (usp. Grosman, 2010).

Stvaranje trajnih recipijenata pothvat je koji zahtijeva suradnju odgajatelja, roditelja i društva u cjelini. U rješavanju krize čitanja imperativ je pomaknuti fokus s obveznog čitanja na njegovanje istinske ljubavi prema književnosti. Preispitivanjem uloge obrazovnog sustava, njegovanjem poticajnog okruženja za čitanje i iskorištavanjem moći uzora, možemo nadahnuti pojedince da prihvate čitanje kao cjeloživotni izvor znanja, zadovoljstva i užitka. Čineći to, možemo premostiti jaz između digitalnog doba i trajne privlačnosti pisane riječi, osiguravajući da čitanje ostane kamen temeljac osobnog rasta i razvoja u modernom dobu.

7. Zaključak

Da bi se stvorili čitatelji koji će čitati cijeli život, obrazovni sustav mora proći kroz određene promjene u svom pristupu poučavanju književnosti imajući na umu da svo vrijeme prioritet treba biti na usađivanju ljubavi prema čitanju.

Učitelji igraju ključnu ulogu u oblikovanju stavova učenika prema čitanju. Upoznavanjem učenika s različitim književnim žanrovima, poticanjem kritičkog razmišljanja i njegovanjem poticajnog okruženja za čitanje, učitelji mogu potaknuti strast prema književnosti koja se proteže izvan učionice.

Uključivanje vremena za samostalno čitanje u nastavni plan i program omogućuje učenicima da istraže svoje osobne interese i razviju osjećaj autonomije u izboru čitanja. Ova praksa može dovesti do dubljeg razumijevanja čitanja kao aktivnosti u slobodno vrijeme.

Unatoč izazovima koje donosi suvremeni digitalni svijet, učitelji književnosti mogu koristiti nove medije kao saveznike u poticanju čitanja i razumijevanja književnih djela. Prilagodba nastave književnosti i lektire suvremenom vremenu i interesima učenika može pomoći u očuvanju važnosti knjiga i čitanja u životima mladih ljudi.

Kao nastavnici, naša je odgovornost iskoristiti moć čitanja, neprimjetno ga integrirajući u nastavne planove i programe književnosti. Čineći to, ne samo da osnažujemo učenike da postanu pronicljivi čitatelji, već i njegujemo doživotnu ljubav prema književnosti, njegujući pojedince koji nisu samo načitani, već i empatični, kritički i kulturno osviješteni. Dakle, važnost čitanja na nastavi književnosti ostaje neporeciva, jer služi kao most između pisane riječi i dubokog utjecaja koji ona može imati na naše živote.

„Dakle, nema odustajanja. Ni roditeljskog, ni profesionalnog. Uspjeh nije zajamčen, ali borba za čitanje dobre literature dio je jednog humanog, optimističnog svjetonazora. Treba se dobro oboružati, neprijatelja dobro upoznati. Bila to tehnologija, tromost školskog sustava ili apatija neopiranja struji.“ (Zalar, u: Javor, 2009: 20).

8. Popis literature

1. Anić, Vladimir. 2002. *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. Zagreb: Novi Liber.
2. Antulov, Zorica. 2021. Poticanje čitanja kod studenata kao jedna od zadataka suvremenih visokoškolskih knjižnica. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 64 (2), 265–284.
3. Bašić, Ivana. 2019. *Što je smisao nastave književnosti?: knjiga koja traži sugovornika*. Zagreb: Balans centar za logopedagogiju i biblioterapiju.
4. Bettelheim, Bruno; Zelan, Karen. 1999. Čitanje i dijete. U: *Kako razvijati kulturu čitanja* [ur. Javor, Ranka]. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 11-21.
5. Blažević, Ivana. 2007. Motivacijski postupci u nastavi lektire. *Školski vjesnik : časopis za pedagošku teoriju i praksu*, 56 (1-2), 91–100.
6. Cambria, Jenna; Guthrie, John T. 2010. Motivating and engaging students in reading. *New England Reading Association Journal*, 46 (1), 16-29.
7. Centner, Sandra. 2007. *Kako zavoljeti knjigu i čitanje*. Đakovo: Tempo.
8. Čudina-Obradović, Mira. 2000. *Kad kraljevna piše kraljeviću: psihološki temelji učenja čitanja i pisanja*. Zagreb: Udruga roditelja Korak po korak.
9. Čudina-Obradović, Mira. 2002. *Igrom do čitanja: igre i aktivnosti za razvijanje vještina čitanja*. Zagreb: Školska knjiga.
10. Čudina-Obradović, Mira. 2014. *Psihologija čitanja: od motivacije do razumijevanja*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
11. Dujić, Lidija. 2009. Lektira po izboru učenika. U: *Čitanje – obaveza ili užitak* [ur. Javor, Ranka]. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 21–28.
12. Engberg, Maria; Have, Iben; Pedersen, Birgitte Stougaard. 2022. *The Digital Reading Condition*. Taylor & Francis.
13. Gabelica, Marina; Težak, Dubravka. 2019. *Kreativni pristup lektiri*. Zagreb: Ljevak.
14. Gómez, Harly Onelly Stynze; Vallecillo, Erika de los Ángeles Velásquez. 2021. Fragmented reading: a strategy learning in digital era. *Revista Torreón Universitario*, 10 (27), 26–36.
15. Grosman, Meta. 2010. *U obranu čitanja: čitatelj i književnost u 21. stoljeću*. Zagreb: Algoritam.
16. Javor, Ranka [ur.]. 2009. *Čitanje – obaveza ili užitak*. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.

17. Javor, Ranka [ur.]. 1999. *Kako razvijati kulturu čitanja*. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
18. Jerkin, Corinna. 2012. Lektira našeg doba. *Život i škola : časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 58 (27), 113–132.
19. Kovač, Miha. 2021. *Čitam, da se pročitam: deset razloga za čitanje knjiga u digitalno doba*. Zagreb: Naklada Ljevak.
20. Lazzarich, Marinko. 2011. A Creative Approach to a Literary Work in the System of Problem-Based Teaching. *Metodički obzori : časopis za odgojno-obrazovnu teoriju i praksu*, 6/3 (13), 111–125.
21. Lazzarich, Marinko. 2018. (Ne)sloboda izbora književnih djela i problemski pristup interpretaciji literarnoga predloška u nastavi lektire. *Croatian Journal of Education : Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 20 (2), 71–106.
22. Lazzarich, Marinko; Čančar, Antonia. 2020. Dječja lektira i novi mediji. *Metodički ogledi : časopis za filozofiju odgoja*, 27 (2), 149–170.
23. Manguel, Alberto. 2001. *Povijest čitanja*. Zagreb: Prometej.
24. Musa, Šimun; Šušić, Mirela; Tokić, Mario. 2015. *Uvod u metodiku, interpretaciju i recepciju književnosti*. Zadar: Sveučilište u Zadru.
25. Nikčević-Milković, Anela. 2016. Psihološka perspektiva motivacije za čitanje. *Zrno : časopis za obitelj, vrtić i školu*, 144–145.
26. Peti–Stantić, Anita. 2019. *Čitanjem do (spo)razumijevanja: Od čitalačke pismenosti do čitateljske sposobnosti*. Zagreb: Ljevak.
27. Peti-Stantić, Anita; Stantić, Mirta. 2009. Užitek čitanja – intelektualna razbibriga i/ili intelektualna potreba. U: *Čitanje – obaveza ili užitek* [ur. Javor, Ranka]. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 5–9.
28. Pilaš, Branko. 1999. Dječji književni interesi. U: *Kako razvijati kulturu čitanja* [ur. Javor, Ranka]. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 38–48.
29. Reeve, Johnmarshall. 2010. *Razumijevanje motivacije i emocija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
30. Rodek, Stjepan. 2011. Novi mediji i nova kultura učenja. *Napredak : Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*, 152 (1), 9–28.
31. Rosandić, Dragutin. 2005. *Metodika književnoga odgoja*. Zagreb: Školska knjiga.

32. Ryan, Richard M.; Deci, Edward L. 2000. Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions. *Contemporary Educational Psychology*, 25 (1), 54–67.
33. Soče, Sanja. 2009. Motivirati na čitanje, motivirati čitanjem (Ratmira Pjanić: Motivacioni postupci i sredstva u nastavi književnosti, Ljiljan, Sarajevo, 2002.). *Hrvatski : časopis za teoriju i praksu nastave hrvatskoga jezika, književnosti, govornoga i pismenoga izražavanja te medijske kulture*, 7 (2), 65–66.
34. Stričević, Ivanka. 1999. Uloga obitelji u razvijanju čitateljske kulture djece predškolske dobi. U: *Kako razvijati kulturu čitanja* [ur. Javor, Ranka]. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 87–91.
35. Stričević, Ivanka. 2009. Čitanje u kontekstu školskih i narodnih knjižnica: uloga knjižnica u poticanju funkcionalnog čitanja i čitanja iz užitka. U: *Čitanje – obaveza ili užitak* [ur. Javor, Ranka]. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 41–49.
36. Težak, Dubravka; Gabelica, Marina. 2009. Koliko i kako čitaju budući učitelji. U: *Čitanje – obaveza ili užitak* [ur. Javor, Ranka]. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 29–39.
37. Težak, Stjepko. 1996. *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 1*, Zagreb: Školska knjiga.
38. Visinko, Karol. 2014. *Čitanje, poučavanje i učenje*. Zagreb: Školska knjiga.
39. Visinko, Karol. 2005. *Dječja priča – povijest, teorija, recepcija i interpretacija*. Zagreb: Školska knjiga.
40. Visinko, Karol. 2010. *Jezično izražavanje u nastavi hrvatskoga jezika: pisanje*. Zagreb: Školska knjiga.
41. Yusof, Dayang Azimah Abang. 2021. Reading Habits Among Students in the Digital Era: Changes of Trends and Behaviours. *Journal of Academic Library Management*, 1 (1), 43–54.
42. Zalar, Diana. 2009. Čitanje danas ili kako zavarati neprijatelja. U: *Čitanje – obaveza ili užitak* [ur. Javor, Ranka]. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 9–20.

Internetski izvori

1. URL 1: Ott Franolić, Marija 2019. *Lektira treba poticati i čitanje iz užitka*. tportal.hr. <https://www.tportal.hr/kultura/clanak/lektira-treba-poticati-i-citanje-iz-uzitka-20190705>. Pristup: 22.11.2022.
2. URL 2: Gavran, Miro 2015. *Kriza knjige kao kriza društva*. [https://www.matica.hr/vijenac/563/Kriza knjige kao kriza društva/](https://www.matica.hr/vijenac/563/Kriza_knjige_kao_kriza_drustva/). Pristup: 24.11.2022.
3. URL 3: *Kurikulum nastavnoga predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u RH*.2018. <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Publikacije/Predmetni/Kurikulum%20nastavnoga%20predmeta%20Hrvatski%20jezik%20za%20osnovne%20skole%20i%20gimnazije%20u%20RH.pdf>. Pristup: 25.9.2023.
4. URL 4: *Nacionalna strategija poticanja čitanja*. 2017. <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/Nacionalna%20strategija%20poticanja%20C4%8Ditanja%20od%202017.%20do%202022.%20godine.pdf>. Pristup: 14.1.2023.
5. URL 5: *Kurikulum nastavnog predmeta Hrvatski jezik za srednje strukovne škole na razini 4.2*. 2019. <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Publikacije/Predmetni/Kurikulum%20nastavnoga%20predmeta%20Hrvatski%20jezik%20za%20srednje%20strukovne%20skole%20na%20razini%204.2.%20u%20RH.pdf>. Pristup: 27.8.2023.

Sažetak

Važnost čitanja u nastavi književnosti

Čitanje je temeljna jezična djelatnost koja ima izuzetnu važnost u životima ljudi i obrazovanju. Ono nije samo dekodiranje slova na stranici ili ekranu, već proces koji uključuje razumijevanje i interpretaciju teksta. Čitanje je ključna vještina za uspješno učenje i komunikaciju u suvremenom društvu. Nastava književnosti ima ključnu ulogu u razvoju čitalačke kulture. Kroz književna djela, učenici stječu uvid u različite aspekte ljudske prirode, kulture i povijesti. Književnost ih potiče na kritičko razmišljanje, empatiju i razumijevanje različitih perspektiva. Čitateljska kultura obuhvaća mnoge čimbenike, kao što su roditelji, škola i mediji. Moderno doba obiluje različitim medijima i tehnologijom, što uvelike utječe na smanjenje čitateljskih navika. Društvo je suočeno s izazovom kako zadržati interes za čitanje u doba interneta i brze zabave. Lektira je često predmet kontroverzi u obrazovnom sustavu. Neki smatraju da je ona nužna za obrazovanje, dok drugi tvrde da može ograničiti čitateljski izbor i motivaciju. Važno je pronaći ravnotežu između školskih zahtjeva i poticanja osobnog interesa za čitanje. Motivacija učenika za čitanje ključna je komponenta razvoja trajnih recipijenata. Nastavnici imaju zadatak inspirirati svoje učenike i poticati ih da razvijaju svoje čitateljske navike. U cjelini, čitanje i nastava književnosti imaju značajan utjecaj na formiranje čitatelja i razvoj čitateljske kulture društva. U današnjem digitaliziranom svijetu stvoriti trajnog recipijenta za kojega čitanje postaje izvorom znanja, užitka i osobnog zadovoljstva, postaje sve veći izazov. Ono što kao nastavnici nikako ne želimo je usaditi obvezu čitanja, već čitanje učiniti neodvojivim dijelom svakodnevnog života te izvorom znanja i užitka.

Ključne riječi: čitanje, književnost, lektira, kriza čitanja, motivacija, trajni recipijenti.

Summary

The Importance of Reading in Literature Education

Reading is a fundamental linguistic activity that holds exceptional importance in people's lives and education. It involves more than just decoding letters on a page or screen; it is a process that entails understanding and interpreting text. Reading is a crucial skill for successful learning and communication in contemporary society. Literature classes play a crucial role in nurturing a reading culture. Through literary works, students gain insights into various aspects of human nature, culture, and history. Literature encourages critical thinking, empathy, and an understanding of different perspectives. Reading culture encompasses numerous factors, including the roles of parents, schools, and media. In today's digital age filled with various media and technology, there is a notable decline in reading habits, posing a significant challenge for society in maintaining interest in reading in the era of the internet and fast entertainment. Reading assignments, called "lektira," are sometimes a subject of controversy in the education system. While some argue that they are essential for education, others claim that they can limit reading choices and motivation. Striking a balance between academic requirements and fostering personal interest in reading is crucial. Motivating students to read is a key component in developing lifelong readers. Teachers play an essential role in inspiring their students and encouraging the development of their reading habits. In conclusion, reading and literature education have a significant impact on shaping readers and developing a reading culture in society. In today's digitized world, creating lifelong readers who find knowledge, pleasure, and personal satisfaction in reading, presents an increasing challenge. Our goal as educators is not to impose reading as an obligation but to make it an inseparable part of daily lives, a source of knowledge, and enjoyment.

Keywords: reading, literature, reading assignments, reading crisis, motivation, lifelong readers.